

**ΕΙΔΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΑΙΩΝΟΒΙΟΥ ΚΡΑΤΑΙΓΟΥ ΖΩΜΙΝΘΟΥ,
ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ ΔΗΜΟΥ ΑΝΩΓΕΙΩΝ ΝΟΜΟΥ ΡΕΘΥΜΝΟΥ ΩΣ
ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ**



Ιανουάριος 2008

ΕΙΔΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

**ΚΡΑΤΑΙΓΟΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΖΩΜΙΝΘΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ
ΔΗΜΟΥ ΑΝΩΓΕΙΩΝ, Ν. ΡΕΘΥΜΝΗΣ**

Ιανουάριος 2008

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Γενικά στοιχεία ανάθεσης της μελέτης

Η εκπόνηση της «Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης για τον Κράταιγο του Αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου Ψηλορείτη Δ. Ανωγείων» ανατέθηκε σε Δασολόγους υπαλλήλους των Διευθύνσεων Δασών Περιφέρειας Κρήτης και Ρεθύμνης, σε συνεργασία με το Δήμο Ανωγείων, μετά από πρόταση της τοπικής ομάδας «Οικολόγοι Ψηλορείτη (Ο.ΨΗ.)» και με προφορική εντολή του τέως Διευθυντή Δασών Περιφέρειας Κρήτης, κ. Θωμά Ρούσσου. Την προσπάθεια στήριξε και παρότρυνε ο καθηγητής αρχαιολόγος κ. Γιάννης Σακελλαράκης, πρωτοστάτης των ανασκαφών στη Ζώμινθο, ο οποίος μύησε τη μελετητική ομάδα στο περιβαλλοντικό του όραμα για τον Ψηλορείτη.

Η παρούσα μελέτη συντάχθηκε στο χρονικό διάστημα μεταξύ Ιουνίου 2007 και Ιανουαρίου 2008. Συντάκτες της Ε.Π.Μ. είναι:

1. Δρ. Κοζυράκη Μαρία, Δασολόγος-Αρχιτέκτων Τοπίου, Δ.Δ. Περιφέρειας
2. Ξυλούρη Γεωργία, Δασολόγος, Δ.Δ. Ηρακλείου
3. Χωριτάκης Μανώλης, Δασολόγος, Δ.Δ. Περιφέρειας
4. Εύη Βρέντζου, Οικονομολόγος, Δήμος Ανωγείων
5. Γιάννης Γεωργίου, Αρχαιολόγος

Η εκπόνηση της παρούσας μελέτης για τον κράταιγο του Αρχαιολογικού χώρου Ζώμινθου Ψηλορείτη του Δήμου Ανωγείων Νομού Ρεθύμνης έγινε σύμφωνα με τις διατάξεις των Ν. 1650/86 και 2742/99, την 69269/5387/1990 ΚΥΑ και τις εξειδικευμένες προδιαγραφές για αιωνόβια δένδρα που συνέταξε η Δ/ση Αισθητικών Δασών, Δρυμών & Θήρας, οι οποίες εγκρίθηκαν από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε και μας κοινοποιήθηκαν με την 91088/2072/7-6-06 εγκύκλιο της Γενικής Διεύθυνσης Δασών.

Ο κράταιγος βρίσκεται στην είσοδο και εντός του κηρυγμένου αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου στις βόρειες παρυφές της οροσειράς του Ψηλορείτη και, λόγω της θέσης και των εντυπωσιακών διαστάσεων του για είδος της χλωρίδας που αναπτύσσεται κυρίως σε μέγεθος θάμνου ή μικρού δέντρου, αποτελεί σημείο αναφοράς και θαυμασμού για τους επισκέπτες των μινωικών αρχαιοτήτων. Η περίμετρος του αρχαιολογικού χώρου, όπου η ανασκαφική δραστηριότητα βρίσκεται

σε εξέλιξη, ορίζεται πρόχειρα με συρματοπλέγμα. Γύρω από τον κορμό του δένδρου έχει κατασκευαστεί χαμηλό, πέτρινο προστατευτικό τοιχίο που χρησιμοποιείται επίσης ως (σκιασμένο) κάθισμα στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου.

1.2. Γεωγραφική θέση του προστατευτέου αντικειμένου

Ο κράταιγος της Ζώμινθου βρίσκεται εντός του ομώνυμου αρχαιολογικού χώρου, σε μικρό υψίπεδο (1187 μ. υψόμετρο) στις βόρειες παρυφές της οροσειράς του Ψηλορείτη στην ενδοχώρα του Νομού Ρεθύμνης [**γενικός χάρτης**]. Ο αρχαιολογικός χώρος απέχει 9 χλμ. από τον οικισμό των Ανωγείων, την έδρα του ομώνυμου Δήμου, και βρίσκεται περίπου στο μέσο της διαδρομής προς το Ιδαίον Άντρο.

Η ακριβής γεωγραφική θέση επισημαίνεται σε χάρτη κλίμακας 1:50.000 [**χάρτης προσανατολισμού**], στον οποίο παρουσιάζεται εκτός από τον οικισμό των Ανωγείων, το οροπέδιο της Νίδας και το Ιδαίον Άντρο, το υπάρχον οδικό δίκτυο προσέγγισης. Περισσότερες λεπτομέρειες για τη θέση του δένδρου και την κατάσταση που επικρατεί στον περιβάλλοντα χώρο δίνονται σε χάρτη κλίμακας 1:7.000 [**ορθοφωτοχάρτης περιοχής**], όπου αποτυπώνεται η έκταση του αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου και τα όρια της αρχαιολογικής ζώνης.

1.3. Περιβάλλουσα ζώνη προστασίας

Την έκταση της απαιτούμενης ζώνης προστασίας του προτεινόμενου μνημείου της φύσης ορίζουν τα νέα όρια του κηρυγμένου αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου Ψηλορείτη, όπως φαίνεται στην αποτύπωση του (3) χάρτη περιοχής.

Ουσιαστικά, η προτεινόμενη ζώνη προστασίας περιλαμβάνει το μικρό οροπέδιο («λακκί») της Ζώμινθου, με συνολική έκταση 2604 στρ. και περίμετρο 6,5 χλμ. Εντός της περιοχής βρίσκονται ο αρχαιολογικός χώρος όπου εξελίσσεται η ανασκαφική δραστηριότητα, και φύτεται ο κράταιγος, εμβαδού 9,5 στρ. (περίμετρος 376 μ), νοτιοανατολικά η περιφραγμένη θέση «τυροκομείο», με μυκηναϊκά ευρήματα και αναστηλωμένα μνημεία της ενετικής και νεότερης περιόδου, εμβαδού 14,7 στρ. και μια έκταση 21 στρ. αισθητικής αναδάσωσης περιμετρικά της ανασκαφής, στα πεδινά και τους γύρω λόφους.

1.4. Όρια ευρύτερης περιοχής

Η ευρύτερη περιοχή προστασίας του κράταιγου της Ζώμινθου είναι μια εκτεταμένη ορεινή έκταση του Ψηλορείτη που έχει χαρακτηριστεί ως αρχαιολογικός χώρος και διακρίνεται σε δύο ζώνες προστασίας σύμφωνα με την αριθμ. Φ25/68226/3196/17.7.2007 Απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού (ΦΕΚ 342/Α.Α.Π.Θ/3.8.2007): την Α' Ζώνη Απόλυτης Προστασίας, η οποία καταλαμβάνει έκταση 1624 στρ., και τη Β' Ζώνη Προστασίας, περιμετρικά της Α', εμβαδού 980 στρ.

1.5. Διοικητική υπαγωγή

Το προτεινόμενο μνημείο της φύσης, μαζί με την οριζόμενη περιβάλλουσα ζώνη προστασίας, βρίσκεται εντός των διοικητικών ορίων του Δήμου Ανωγείων, Νομού Ρεθύμνης Κρήτης.

Ο νεοσύστατος Δήμος Ανωγείων βρίσκεται στο ανατολικό όριο της ορεινής ενδοχώρας του Ν. Ρεθύμνης και συνορεύει με το Ν. Ηρακλείου (Δήμοι Τυλίσου, Κρουσώνα, Ρούβα, Ζαρού και Τυμπακίου) και το Δήμο Κουλούκωνα Νομού Ρεθύμνης. Ο Δήμος αποτελείται από το δημοτικό διαμέρισμα των Ανωγείων και το συνοικισμό των Σίσαρχων και καταλαμβάνει συνολικά έκταση 102.632 στρ. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001, ο μόνιμος πληθυσμός των Ανωγείων ανέρχεται στους 2.507 κατοίκους και χαρακτηρίζεται ως ημιαστικός Δήμος.

1.6. Ιδιοκτησιακή κατάσταση της περιβάλλουσας ζώνης προστασίας

Ο αρχαιολογικός χώρος της Ζώμινθου, μέσα στον οποίο φύεται ο κράταιγος, αποτελεί την περιβάλλουσα ζώνη προστασίας του δέντρου και εμπίπτει στις σχετικές διατάξεις του Υπουργείου Πολιτισμού. Ο αρχαιολογικός χώρος είχε κηρυχθεί και οριοθετηθεί αρχικά με την υπ' αριθμ. Φ23/63173/2414/10.12.1984 (ΦΕΚ 53/Β/23.1.1985) Υπουργική Απόφαση και στη συνέχεια αναοριοθετήθηκε με την αριθμ. Φ43/1363/102/7.5.2007 (ΦΕΚ 201/Α.Α.Π.Θ/21.5.2007).

1.7. Βιολογία του Κράταιγου

Το γένος *Crataegus* περιλαμβάνει μικρά δένδρα ή θάμνους, συνήθως με ισχυρά αγκάθια. Πάνω από 1000 είδη έχουν περιγραφεί στη Β. Αμερική, όμως τελευταίες εκτιμήσεις αριθμούν περί τα 300 είδη στη Β. Αμερική και περίπου 100 είδη στις λοιπές εύκρατες χώρες. Στην Ευρώπη φύονται 20 είδη και από αυτά, 7 υπάρχουν στη χώρα μας. Ο υβριδισμός είναι φαινόμενο που παρουσιάζεται συχνά, όπου τα είδη συνυπάρχουν. Ένα σημαντικό μορφολογικό χαρακτηριστικό για την αναγνώριση των ειδών είναι το χρώμα των ώριμων καρπών.



Συγκεκριμένα, το είδος *Crataegus monogyna* (κράταιγος ο μονόγυνος, κ. τρικουκιά, μουρτζιά, μουμουτζελιά), στο οποίο ανήκει το δένδρο της Ζώμινθου, αποτελεί το συνηθέστερο στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τη βοτανική του περιγραφή κατά Αθανασιάδη (1986) και Αραμπατζή (1998), γίνεται θάμνος ή μικρό δέντρο με ύψος ως 10 μ, γεγονός που καθιστά το συγκεκριμένο κράταιγο με ύψος περ. 12 μ μοναδικό εκπρόσωπο του είδους. Είναι είδος ολιγαρκές, ανθεκτικό στην ξηρασία, στις σχετικά χαμηλές θερμοκρασίες και στην ατμοσφαιρική ρύπανση, φύεται σε ασβεστόλιθους, μαρμαρυγιακούς σχιστόλιθους, γρανίτες κλπ, από το επίπεδο της θάλασσας μέχρι 1600μ.

Στην Ελλάδα συναντάται σε διάκενα δασών, θαμνώνες, φρύγανα, λειμώνες, κοίτες ποταμών, πετρώδεις θέσεις, παρυφές αγρών, φράκτες και πλευρές δρόμων. Είναι φωτόφιλο είδος και επιδέχεται μερική μόνο σκίαση ενώ αποτελεί εξαιρετική τροφή για την άγρια πανίδα.

B. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΕΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

2.1. Περιγραφή του κυρίως προστατευτέου αντικειμένου

Ο αιωνόβιος κράταιγος της Ζώμινθου ανήκει στο είδος *Crataegus monogyna* και δεσπόζει στην είσοδο του ομώνυμου αρχαιολογικού χώρου. Λόγω της θέσης του, σε υψίπεδο του Ψηλορείτη δίπλα στον επαρχιακό δρόμο Ανωγείων-οροπεδίου Νίδας, η παρουσία του δέντρου γίνεται αντιληπτή από αρκετή απόσταση και σε όλους τους επισκέπτες των αρχαιοτήτων και τους φυσιολάτρες της οροσειράς. Το εντυπωσιακότερο τμήμα είναι η κόμη του, η οποία είναι ιδιαίτερα πυκνή και φτάνει σε διάμετρο τα 12 μέτρα.

Το δένδρο βρίσκεται ριζωμένο στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου, σε μικρή επίπεδη επιφάνεια ανατολικά των ανασκαφών που διεξάγονται στο συγκεκριμένο χώρο. Ο κράταιγος ξεχωρίζει γενικότερα μέσα στο «λακκί» της Ζωμίνθου γιατί διαθέτει εντυπωσιακές διαστάσεις σε σχέση με την κυρίαρχη βλάστηση των πρίνων και των κρητικών σφενδαμιών. Περιβάλλεται από μικρότερες ‘τρικοκιές’, όπως αποκαλείται το είδος στην Κρήτη. Γύρω από τον κορμό του έχει κατασκευαστεί χαμηλό πέτρινο τοίχιο, ύψους 0,50 μ. και ο ενδιάμεσος κενός χώρος καλύφθηκε με χώμα. Καμία άλλη κατασκευή ή σκληρή επιφάνεια δεν υπάρχει πλησίον του δέντρου.

Το ακάλυπτο μέρος του δέντρου έχει στηθαία περίμετρο 2,60 μ. και διάμετρο 0,80 μ. (σε ύψος 1,30 μ. από την επιφάνεια του τοιχίου). Η κόμη του είναι πυκνή και παρουσιάζει ομοιόμορφη κατανομή των κλάδων σε διάμετρο 11-12 μ. Το ύψος του κράταιγου φτάνει τα 11, 40 μ.

Το ριζικό σύστημα του δένδρου είναι ισχυρό, εκτεταμένο και σχετικά αβαθές γι’ αυτό το γεγονός ότι η ανασκαφή διεξάγεται σε ικανή απόσταση από αυτό, μεγαλύτερη από 30 μ., διασφαλίζει την επιβίωση του.

Ο κεντρικός κορμός του δένδρου είναι ευθυτενής και συμπαγής, αναπτύσσει ομοιόμορφα ένα πλούσιο σύστημα κλάδων, στο οποίο φωλιάζει πληθώρα πουλιών που τρέφονται με τους καρπούς του δένδρου κατά τη διάρκεια του χειμώνα.

Εκτός του πέτρινου τοιχίου δεν έχουν γίνει άλλες επεμβάσεις γύρω από τον κράταιγο. Στον άμεσα περιβάλλοντα χώρο, που αποτελεί την είσοδο του

αρχαιολογικού, ο καθηγητής αρχαιολόγος Γ.Σακελλαράκης πραγματοποίησε τη δεκαετία του 1980, όταν ανακάλυψε τις μινωικές αρχαιότητες της Ζώμινθου, μια σειρά από μικρές πέτρινες κατασκευές, παρτέρια, καθιστικά, τοιχία, βρύση (φωτογραφίες 11 – 12 - 13), οι οποίες κοσμούν λιτά και διακριτικά τον αρχαιολογικό χώρο.

Σε απόσταση 30 μ. ανατολικά του δένδρου βρίσκεται η είσοδος στον οριοθετημένο χώρο των ανασκαφών (φωτογραφίες 3 - 4), μια πρόχειρη μεταλλική πόρτα προσαρτημένη στο συρματοπλέγμα της περιφράξης της έκτασης. Στον ισόπεδο χώρο της εισόδου, τα αυτοφυή και τα εισαχθέντα δέντρα κλαδεύονται και τα ξερά χόρτα και κλαδιά απομακρύνονται στη διάρκεια του καλοκαιριού. Κλαδεύσεις στα δέντρα πραγματοποιούνται και στις τρεις περιφραγμένες εκτάσεις.

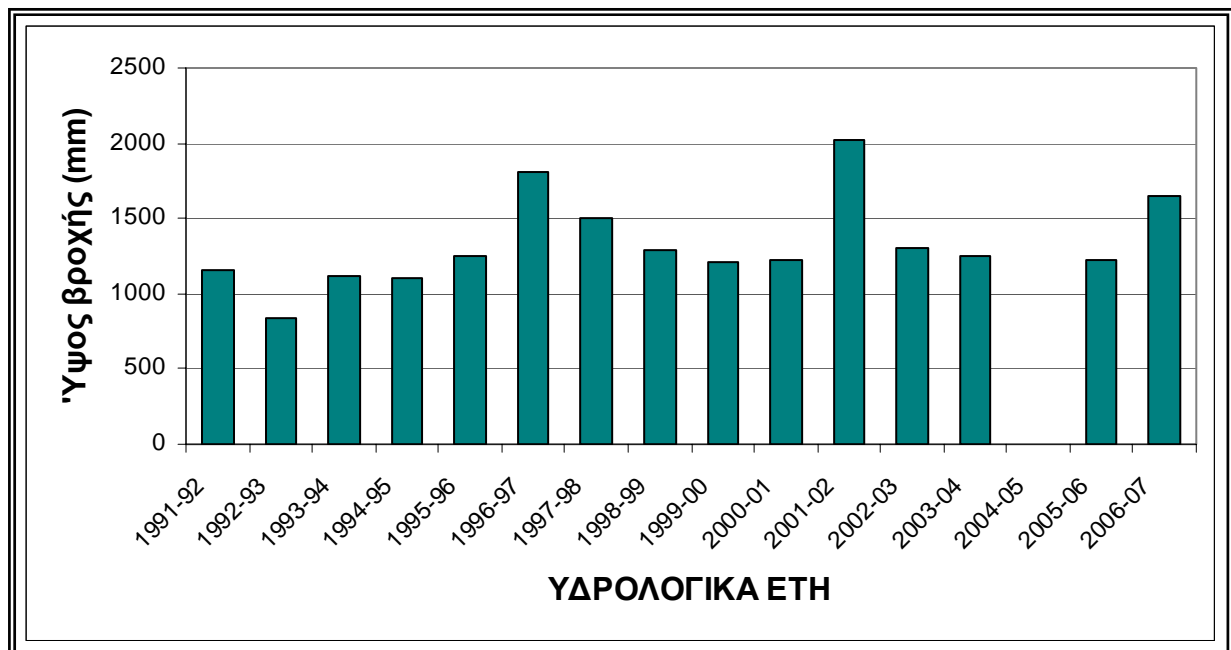
Ο κράταιγος δεν παρουσιάζει φυτοπαθολογικά προβλήματα. Η κόμη του είναι κανονική, ιδιαίτερα πυκνή, η ανθοφορία και η καρπόδεση εναλλάσσονται φυσιολογικά.

Δεν υπάρχουν προβλήματα ρύπανσης της ατμόσφαιρας καθώς ο αρχαιολογικός χώρος βρίσκεται σε ένα ορεινό φυσικό περιβάλλον.

2.2. Περιγραφή και ανάλυση του περιβάλλοντος χώρου

Ο αρχαιολογικός χώρος της Ζώμινθου καταλαμβάνει ένα μικρό ορεινό οροπέδιο στο βορειοανατολικό τμήμα της οροσειράς του Ψηλορείτη, με χαμηλούς λόφους και εύφορα υψίπεδα. Η περιοχή διατηρεί κυρίως χορτολιβαδικό χαρακτήρα ενώ υπάρχουν διάσπαρτα αυτοφυή δέντρα, πρίνοι (*Quercus coccifera*), σφενδάμια (*Acer sempervirens ssp. creticum*), τρικοκίες (*Crataegous monogyna*) κι αγριαχλαδιές (*Pyrus amygdaliformis*).

Ο περιφραγμένος χώρος των ανασκαφών, στην είσοδο του οποίου φύτευται ο κράταιγος, βρίσκεται σε υψόμετρο περ. 1200 μ., δυτικά του επαρχιακού δρόμου Ανώγεια-οροπέδιο Νίδας και στο μέσο αυτής της διαδρομής. Καταλαμβάνει ένα χαμηλό ύψωμα και μια ισόπεδη έκταση γύρω από την είσοδο, εκεί όπου συναντά ο επισκέπτης τον κράταιγο κι άλλα μικρότερα δένδρα. Πλησίον της έκτασης υπάρχει η πηγή νερού της Αγίας Μαρίας.



Διάγραμμα ετήσιων βροχοπτώσεων περιόδου 1991-2007 σταθμού Ανωγείων Ρεθύμνης (Ι.Γ.Μ.Ε., Περιφερειακή Μονάδα Κρήτης)

Ο κράταιγος είναι είδος ανθεκτικό στην ξηρασία και η ανάπτυξή του δεν επηρεάζεται ιδιαίτερα από το ύψος των βροχοπτώσεων. Ο συγκεκριμένος κράταιγος, εκτός του ότι φύτεται σε μεγάλο υψόμετρο, ευδοκίμει σε εύφορο έδαφος με επάρκεια υπόγειου νερού καθώς στην περιοχή υπάρχουν αρκετές πηγές.

Στον ίδιο χώρο με τον κράταιγο υπάρχουν αυτοφυείς μικρότερες τρικοκιές, σφενδάμια και πρίνοι ενώ έχουν φυτευτεί κερασιές, απιδιές, καρυδιές κλπ. Όλα τα δέντρα προστατεύονται και κλαδεύονται ετησίως.

Νοτιοανατολικά του αρχαιολογικού χώρου, εκατέρωθεν της επαρχιακής οδού, βρίσκεται περιφραγμένη μια δεύτερη αρχαιολογική θέση, γνωστή ως «τυροκομείο». Εκτός από τα μινωικά και μυκηναϊκά κατάλοιπα, υπάρχουν επίσης δύο αναστηλωμένα κτιριακά μνημεία, ένα ενετικό και ένα μεταγενέστερο τυροκομείο. Εντός της έκτασης υπάρχει αυτοφυής βλάστηση από πρίνους, σφενδάμια και αγριαχλαδιές.

Νότια και εφαπτόμενα της αρχαιολογικής θέσης της Ζώμινθου, υπάρχει μια τρίτη περιφραγμένη έκταση εμβαδού περ. 21 στρ., η οποία αναδασώθηκε από τη Δ/ση

Δασών Ρεθύμνης στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Η τεχνητή αναδάσωση εισήγαγε κυπαρίσσια και πεύκα στη συγκεκριμένη θέση της Ζώμινθου, τα οποία όμως δεν αναπτύσσονται ικανοποιητικά.

2.3 Υφιστάμενο καθεστώς προστασίας

Το όρος Ίδη αποτελεί Τόπο Κοινοτικής Σημασίας (SCI) του ευρωπαϊκού δικτύου NATURA 2000, της Οδηγίας 92/43 ΕΟΚ, με κωδικό GR-4330005 ο οποίος καταλαμβάνει έκταση 44.800 ha.

Ο κηρυγμένος αρχαιολογικός χώρος της Ζώμινθου διακρίνεται σε δύο Ζώνες Προστασίας (ΦΕΚ 342/Α.Α.Π.Θ/3.8.2007):

- την αδόμητη Ζώνη Α' Απόλυτης Προστασίας, όπου ανήκει η έκταση της ανασκαφικής δραστηριότητας (μινωικές αρχαιότητες) και ο κράταιγος, συνολικού εμβαδού 1624 στρ.
- τη Ζώνη Β' Προστασίας, εμβαδού 980 στρ., όπου επιτρέπεται από πλευράς αρχαιολογικού νόμου η δόμηση με ειδικούς όρους και περιορισμούς.

Επίσης, τμήμα του αρχαιολογικού χώρου, στο οποίο συμπεριλαμβάνονται η έκταση της ανασκαφικής δραστηριότητας και ο κράταιγος, ανήκει στο Καταφύγιο Άγριας Ζωής «Τριγιάδο» Ν. Ρεθύμνης με την υπ' αρ. 4222/18-7-2002 Απόφαση Γ.Γ.Π.Κ. (ΦΕΚ 1119 Β'/28-8-2002).

Η έκταση των περ. 30 στρ. της αισθητικής αναδάσωσης, νότια και εφαπτόμενα της αρχαιολογικής θέσης της Ζώμινθου, έχει κηρυχθεί αναδασωτέα με την υπ' αρ. 805/20-3-1991 Απόφαση Νομάρχη Ρεθύμνης (ΦΕΚ 160 Δ'/9-4-1991).

2.4 Υφιστάμενα έργα προστασίας και ανάδειξης

Ο κράταιγος βρίσκεται σε περιφραγμένο τμήμα, όπου εξελίσσεται η ανασκαφική δραστηριότητα, του αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου το οποίο διαχωρίζεται από την υπόλοιπη έκταση και φυλάσσεται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Το δέντρο απέχει 30 μ. από την είσοδο στις αρχαιότητες και είναι απρόσκοπτα θεατό από τον επαρχιακό δρόμο. Η περίφραξη και η παρουσία φύλακα δεν επιτρέπουν την ελεύθερη πρόσβαση στο χώρο.

Ο κορμός του κράταιγου προφυλάσσεται από την κατασκευή της προστατευτικής βαθμίδας (πέτρινο τοιχίο) γύρω από αυτόν. Ταυτόχρονα, το τοιχίο έχει προκαλέσει επιχωμάτωση της βάσης του δέντρου σε βάθος περίπου 0,5 μ. Χρησιμοποιείται ως κάθισμα για τους επισκέπτες καθώς σκιάζεται από την πλούσια κόμη του δέντρου.

Στην ισόπεδη επιφάνεια, όπου φύεται ο κράταιγος, γίνεται κάθε χρόνο καθαρισμός της υποβλάστησης και κλάδεμα των δέντρων. Στο χώρο αυτό συγκεντρώνονται οι πέτρινες κατασκευές, που έχουν προαναφερθεί, οι οποίες αναδεικνύουν τα ιδιαίτερα φυσικά στοιχεία και αποτελούν σημεία προσέλκυσης των επισκεπτών (καθιστικά, πεζούλες, βρύση). Οι ελάχιστες παρεμβάσεις και η λιτή διαμόρφωση του χώρου εισόδου επιτρέπουν την ελεύθερη και προσωπική αντίληψη του τόπου και των μνημείων του. Η έλλειψη διακοσμητικών κατασκευαστικών στοιχείων αναδεικνύει τη μεγαλοπρέπεια του κράταιγου, ο οποίος κυριαρχεί στο χώρο και αποτελεί σημείο αναφοράς για τις αρχαιότητες της Ζώμινθου.

Όμως τα παραπάνω έργα αποτελούν δράσεις αξιοποίησης, εξωραϊσμού και λειτουργικότητας του αρχαιολογικού χώρου, χωρίς να έχουν ως άμεσο στόχο την προστασία και ανάδειξη του ίδιου του αιωνόβιου δένδρου.

Η πρόθεση της αρχαιολογικής ομάδας να μην επεκτείνει τις ανασκαφικές δραστηριότητες στο χώρο ανάπτυξης του κράταιγου και, κυρίως, η ισχυρή θέληση του υπεύθυνου αρχαιολόγου, καθηγητή κ. Γ. Σακελλαράκη να προστατέψει και να ενισχύσει την ιθαγενή βλάστηση της Ζώμινθου, αποτελούν ικανές προϋποθέσεις για τη διατήρηση της βιωσιμότητας και ευρωστίας του δέντρου.

2.5 Υφιστάμενη χρήση του χώρου

Ο κράταιγος της Ζώμινθου αποτελεί το επιβλητικότερο φυσικό στοιχείο του αρχαιολογικού χώρου. Βρίσκεται στο χώρο της εισόδου των μινωικών αρχαιοτήτων, όπου γίνονται ανασκαφές κατά τους θερινούς μήνες και αποτελεί, λόγω των διαστάσεων, της μορφολογίας και κυρίως της κόμης του, αντικείμενο θαυμασμού και παρατήρησης για τους επισκέπτες. Καθώς δεν υπάρχει καμία γραπτή ένδειξη για την ταυτότητα του κράταιγου (είδος, ηλικία, χαρακτηριστικά κλπ), λίγοι αντιλαμβάνονται τη μοναδικότητα του συγκεκριμένου δέντρου.

Ο περιφραγμένος αρχαιολογικός χώρος δεν είναι επισκέψιμος γιατί η ανασκαφική δραστηριότητα και έρευνα βρίσκονται σε εξέλιξη και δεν υπάρχουν οι

απαραίτητες υποδομές για την υποδοχή επισκεπτών. Κατά τη διάρκεια των ανασκαφών, η οργανωμένη έκταση της εισόδου χρησιμοποιείται από την ομάδα για συνάθροιση και ξεκούραση. Η χωροθέτηση των καθιστικών στη βάση των μεγαλύτερων δέντρων δημιουργεί ιδανικές συνθήκες ανάπαυλας για τους ερευνητές και ανασκαφείς το καλοκαίρι.

Τα σημαντικά ευρήματα της περιοχής της Ζώμινθου καθορίζουν την ταυτότητα του ευρύτερου χώρου ως κυρίαρχα αρχαιολογικού. Η εκ νέου, διευρυμένη αναδιοργάνωση του αρχαιολογικού χώρου και η υπαγωγή μιας εκτεταμένης έκτασης (συν. εμβαδού 2600 στρ.) στο καθεστώς προστασίας των αρχαιοτήτων του ΥΠ.ΠΟ. ενισχύουν τον πολιτισμικό χαρακτήρα της περιοχής. Οι επισκέπτες που κατευθύνονται από τα Ανώγεια στο Ιδαίον Άντρο, στον Ψηλορείτη διέρχονται μέσω του επαρχιακού δρόμου από την αρχαιολογική περιοχή της Ζώμινθου. Οι υφιστάμενες περιφραγμένες αρχαιολογικές θέσεις βρίσκονται εκατέρωθεν αυτού του δρόμου και η πρόσβαση σε αυτές είναι εύκολη. Από τον οικισμό των Ανωγείων μέχρι το οροπέδιο της Νίδας, δεν υπάρχουν τουριστικές επιχειρήσεις για στάση κι αναψυχή.

Το οροπέδιο της Ζώμινθου, όπως και συνολικά η επιφάνεια της οροσειράς του Ψηλορείτη, χρησιμοποιείται κυρίως από κτηνοτροφικές αγέλες προβάτων. Η προβατοτροφία είναι η κυρίαρχη εκμετάλλευση στην περιοχή και οι κτηνοτρόφοι, διατηρώντας πολύ καλές σχέσεις με τους αρχαιολόγους, περιορίζονται στις χορτολιβαδικές εκτάσεις έξω από τις αρχαιολογικές θέσεις. Χαρακτηριστικό παραδοσιακό στοιχείο, με ιδιαίτερη πολιτισμική αξία, αποτελούν τα μητάτα του Ψηλορείτη, λιθόδητες κατασκευές κυκλικής διαμόρφωσης που χρησιμοποιούνταν από τους βοσκούς για προσωρινή διαμονή στο βουνό, κάποια από τα οποία έχουν σήμερα αναστηλωθεί (**φωτογραφία 20**).

Πρόσφατα υπογράφηκε μεταξύ του Δήμου Ανωγείων και του ΥΠ.ΠΟ. (Τ.Α.Π.) σύμβαση δημιουργίας Αρχαιολογικών Δρυμών στον Ψηλορείτη. Στα πλαίσια μιας νέας, ήπιας και αειφορικής διαχείρισης του υπαίθριου χώρου, η επίτευξη του Αρχαιολογικού Δρυμού της Ζώμινθου αφορά σε ένα ολοκληρωμένο, ειδικό πρόγραμμα προστασίας και ανάδειξης της περιοχής που θα μπορεί να φιλοξενήσει δραστηριότητες εκπαιδευτικές και αναψυχής, με διάχυση στους χώρους που συνδυάζουν την παρουσία ενός αξιόλογου φυσικού περιβάλλοντος και σημαντικών αρχαιολογικών και ιστορικών μνημείων.

2.6 Ιστορικά ,πολιτιστικά στοιχεία και παραδόσεις

Το μικρό οροπέδιο της Ζώμινθου διαθέτει μια σημαντική ιστορία, η οποία συνδέεται με την παρουσία και δραστηριοποίηση του ανθρώπου στον Ψηλορείτη από το τέλος της 4^{ης} χιλιετίας π.Χ. (Ιδαίον Άντρο) μέχρι σήμερα. Η Ζώμινθος, στο βορειοανατολικά τμήμα της οροσειράς του Ψηλορείτη, αποτέλεσε διαχρονικά σταθμό στην πορεία από την Κνωσό (ή το Ηράκλειο) προς το λατρευτικό Ιδαίον Άντρο (ή το οροπέδιο της Νίδας). Σήμερα, ενώ οι ανασκαφές στο χώρο συνεχίζονται, έχουν αποκαλυφθεί μινωικά και μυκηναϊκά υπολείμματα, βυζαντινά και μεταβυζαντινά (ενετικά) μνημεία, καθώς και νεότερα παραδοσιακά κτίσματα.

Ο κράταιγος της Ζώμινθου δεσπόζει στην είσοδο της ομώνυμης αρχαιολογικής θέσης, εκεί όπου έχει ανασκαφεί τμήμα της σημαντικότερης ανακάλυψης της περιοχής, το κεντρικό κτίριο του εκτενούς μινωικού οικισμού. Η διατήρηση της προελληνικής λέξης «Ζώμινθος», ως αναλλοίωτο τοπωνύμιο, οδήγησε την ερευνητική ομάδα του καθηγητή Γ.Σακελλαράκη στον εντοπισμό της αρχαίας θέσης στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Από την πρώτη, δοκιμαστική ανασκαφή το 1983 ακολούθησαν μικρής κλίμακας ερευνητικές παρεμβάσεις μέχρι το 1990 και στη συνέχεια, από το 2005, η Αρχαιολογική Εταιρεία υπό την καθοδήγηση του κ. Σακελλαράκη εκπονεί ένα πενταετές διεπιστημονικό πρόγραμμα αρχαιολογικής έρευνας στη Ζώμινθο.

Το κεντρικό, κάποτε διώροφο, κτίριο της υστερομινωικής I A περιόδου δεσπόζει στο δυτικό άκρο ενός χαμηλού λόφου, στη θέση «Άλωνες», και περιβάλλει τον μινωικό οικισμό, με ελάχιστη έκταση 0,4 εκταρίων, και το αντίστοιχο νεκροταφείο. Το μέγεθος (περ. 1600 μ² και τουλάχιστον 40 δωμάτια στο χώρο του ισογείου), η ισχυρή θεμελίωση, η διακόσμηση και τα ευρήματα από το κτίριο οδηγούν τους ερευνητές στο συμπέρασμα ότι η μινωική Ζώμινθος ίσως αποτελούσε μια δυνατή κοινωνία που εκμεταλλεύονταν τις πλουτοπαραγωγικές πηγές του Ψηλορείτη (κτηνοτροφία, ξυλεία, γλωρίδα κλπ).

Στα πλαίσια μιας σωστικής ανασκαφής, που διενεργήθηκε το 1994, στη δεύτερη περιφραγμένη έκταση ανατολικά του κεντρικού κτιρίου, στη θέση «Μνήματα», αποκαλύφθηκαν μυκηναϊκά κατάλοιπα σε περιορισμένη επιφάνεια, που υποδηλώνουν την επανεγκατάσταση στην περιοχή κατά την υστερομινωική III

περίοδο. Στην ίδια θέση έχουν πρόσφατα αναστηλωθεί δύο τυροκομεία, ένα ενετικό και ένα μεταγενέστερο.

Νότια της μινωικής αρχαιολογικής θέσης, βρίσκεται η πηγή και το εκκλησάκι της Αγίας Μαρίνας, στο χώρο όπου ασκείται η κτηνοτροφική εκμετάλλευση από την οικογένεια Φασουλά. Στις 17 Ιουλίου, μέρα γιορτής της εκκλησίας, γίνεται στην έκταση ποιμενικό πανηγύρι που προσελκύει πλήθος ντόπιων προσκυνητών. Επίσης στον ίδιο χώρο υπάρχει το μητάτο της οικογένειας των κτηνοτρόφων, οι οποίοι τον Μάιο κάνουν επί τόπου τις ‘κουρές’ των αιγοπροβάτων τους με παραδοσιακό τρόπο.

Βόρεια της μινωικής αρχαιολογικής θέσης υπάρχει η εκκλησία του Αγίου Υάκινθου, ένας σύγχρονος ναΐσκος κατασκευασμένος σύμφωνα με την πανάρχαια παράδοση των κρητικών μητάτων και αφιερωμένος στο νεομάρτυρα Υάκινθο (98 μ.Χ.). Κάθε καλοκαίρι, την πρώτη βδομάδα του Ιουλίου, γίνονται στο υπαίθριο θέατρο σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις, με την ονομασία «Υακίνθεια», οι οποίες διεξάγονται με επιτυχία τα τελευταία δέκα χρόνια και είναι γνωστές πανελληνίως.

2.7 Κοινωνική αποδοχή

Τόσο οι κάτοικοι του Δήμου Ανωγείων όσο και οι αρχαιολόγοι-ερευνητές της Ζώμινθου ενδιαφέρονται για την προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της οροσειράς του Ψηλορείτη, καθώς το βουνό με την πλούσια ιστορία και τους συμβολισμούς αποτελεί κυρίαρχο στοιχείο της συλλογικής μνήμης και του κοινωνικού γίνεσθαι της κεντρικής Κρήτης. Ο αρχαιολογικός πλούτος της Ζώμινθου και η παρουσία μοναδικών στοιχείων της κρητικής χλωρίδας, όπως ο κράταιγος, ενισχύουν το ήπιο και αειφορικό τουριστικό ρεύμα που προσελκύει επισκέπτες και συμβάλλει στην ανάπτυξη του φυσιολατρικού και ορεινού τουρισμού της ενδοχώρας.

Οι ίδιοι οι κτηνοτρόφοι που δραστηριοποιούνταν στη Ζώμινθο υπέδειξαν στους αρχαιολόγους τις θέσεις που εμφανίζονταν τα αρχαία υπολείμματα. Με τη σειρά τους, η ομάδα που συντονίζει σήμερα τις ανασκαφές δέχτηκε με χαρά να συνεργαστεί και να ενισχύσει τις προσπάθειες περιβαλλοντικής αναβάθμισης της περιοχής. Ο αρχαιολόγος, καθηγητής Γ.Σακελλαράκης δείχνει το ίδιο επιστημονικό και προσωπικό ενδιαφέρον τόσο απέναντι στην ανασκαφική δραστηριότητα όσο και

στις εκκολαπτόμενες δράσεις προστασίας του κράταιγου και ανάδειξης της οικολογικής φυσιογνωμίας της Ζώμινθου.

Επίσης, ο Δήμος Ανωγείων, στο πρόσωπο του Δημάρχου κ. Σ.Κεφαλογιάννη, έχει λάβει ουσιαστικές πρωτοβουλίες (καθορισμός Ζωνών Προστασίας του αρχαιολογικού χώρου Ζώμινθου, δημιουργία Αρχαιολογικών Δρυμών στον Ψηλορείτη) στην κατεύθυνση της ήπιας και αειφορικής διαχείρισης και ανάπτυξης του φυσικού περιβάλλοντος. Η ομάδα της ΕΠΜ, στα πλαίσια συγκέντρωσης στοιχείων για τη σύνταξη της μελέτης, δέχτηκε από το Δήμο σημαντική υποστήριξη και βοήθεια για την ολοκλήρωση της διαδικασίας κήρυξης του κράταιγου της Ζώμινθου ως διατηρητέο μνημείο της φύσης. Αναγνωρίζοντας τις προθέσεις του Δήμου Ανωγείων, η Δ/ση Δασών Περιφέρειας Κρήτης ανταποκρίθηκε με το επιστημονικό της δυναμικό στο αίτημα για την ενίσχυση του περιβαλλοντικού χαρακτήρα της περιοχής και την προστασία του φυσικού μνημείου.

Γ. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ

3.1 Αξιολόγηση του προστατευτέου αντικειμένου

Σύμφωνα με τον Ολλανδό δασολόγο Jeroen Pater, ο οποίος ασχολήθηκε με την καταγραφή των μεγαλύτερων δένδρων στην Ευρώπη (με στηθιαία διάμετρο μεγαλύτερη των 2 μ.) και πρόσφατα εξέδωσε λεύκωμα με τίτλο “Les arbres remarquables d’ Europe” , στην Ευρώπη υπάρχουν 200 δένδρα με στηθιαία περίμετρο μεγαλύτερη των 10 μέτρων και ειδικότερα:

- 17 δένδρα με στ. περ. μεγαλύτερη των 14 μ.
- 28 δένδρα με στ. περ. μεγαλύτερη των 13 μ.
- 60 δένδρα με στ. περ. μεγαλύτερη των 12 μ.
- 100 δένδρα με στ. περ. μεγαλύτερη των 10 μ.
- 153 δένδρα με στ. περ. μεγαλύτερη των 10 μ., τα οποία κατανέμονται στις εξής χώρες:

| Χώρα | Αριθμός δένδρων με στ. περ.>10μ | Έκταση χώρας (σε εκ. στρ.) | Έκταση που αντιστοιχεί σε κάθε μεγάλο δένδρο σε εκ. στρ. |
|--------------|---------------------------------|----------------------------|--|
| Ην. Βασίλειο | 61 | 244 | 4 |
| Γερμανία | 28 | 356 | 12 |
| Γαλλία | 21 | 547 | 26 |
| Ελλάδα | 19 | 132 | 6,9 |
| Ιταλία | 14 | 301 | 21 |
| Ισπανία | 10 | 505 | 50 |

Στις ανωτέρω χώρες έχει γίνει σχετικά πλήρης καταγραφή των μεγάλων δένδρων. Από άποψη πυκνότητας προηγείται το Ην. Βασίλειο και ακολουθεί η Ελλάδα. Όμως στη χώρα μας δεν έχει γίνει εμπειριστατομένη καταγραφή. Εάν γίνει καταγραφή με βάση τη στηθιαία περίμετρο των 6,28 μ. (ή διάμετρο κορμού μεγαλύτερη των 2 μ.), ίσως η Ελλάδα είναι πρώτη σε πυκνότητα μεγάλων δένδρων στην Ευρώπη.

Τα 10 μεγαλύτερα δένδρα στην Ευρώπη έχουν στηθιαία περίμετρο: 18,00 – 17,00 – 16,10 – 15,50 – 15,00 – 14,50 – 14,40 – 14,18 – 14,10 και 14,10 μέτρα.

Ο κράταιγος του αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου δεν έχει στηθαία διάμετρο μεγαλύτερη των 2 μ. (ή στηθαία περίμετρο 6,28 μ.) γιατί το συγκεκριμένο είδος δένδρου είναι μικρής ανάπτυξης και από τη φύση του δεν μπορεί να αποκτήσει τέτοιες διαστάσεις σε καμία ηλικία. Εντούτοις, η στηθαία διάμετρος των 0,80 μ. (στηθαία περίμετρος 2,60 μ.) που διαθέτει το συγκεκριμένο δένδρο, θεωρείται εντυπωσιακή διάσταση για το είδος του κράταιγου.



Ο αρχαιότερος κράταιγος στο Ην. Βασίλειο θεωρείται ότι είναι ένα αιωνόβιο δέντρο στο προαύλιο της εκκλησίας του χωριού Hethel, της επαρχίας Norfolk, που φημολογείται ότι φυτεύτηκε τον 13^ο αιώνα (Norfolk Wildlife Trust 2004-2007). Η πρώτη γραπτή μαρτυρία στα μέσα του 18^{ου} αιώνα καταγράφει την

περίμετρο του κράταιγου του Hethel (*Hethel Old Thorn*) να είναι περ. 2,77 μ. Για την προστασία και διατήρηση του δένδρου, το Ίδρυμα για την Προστασία της Άγριας Χλωρίδας και Πανίδας του Norfolk έχει ιδρύσει γύρω από αυτό ένα καταφύγιο της φύσης (*nature reserve*), εμβαδού μόλις 250 μ².

Ο κράταιγος της Ζώμινθου, εκτός των ικανοποιητικών διαστάσεων του κορμού του, διαθέτει πυκνή και συμμετρική κόμη, διαμέτρου περ. 12 μ. και διακρίνεται από την ιδιαίτερα καλλίμορφη εμφάνιση του που τον καθιστά μοναδικό μεταξύ της αυτοφυούς χλωρίδας του Ψηλορείτη.

3.2 Ένταξη του προστατευτέου αντικειμένου στις κατηγορίες του άρθρου 18 του Ν.1650/86

Ο κράταιγος στον αρχαιολογικό χώρο της Ζώμινθου του Δ. Ανωγείων εντάσσεται στην κατηγορία 'στοιχεία του τοπίου' της παρ. 3 του άρθρ. 18 (Αντικείμενα προστασίας και διατήρησης) του Ν. 1650/86 για την προστασία της φύσης και του τοπίου. Όπως διευκρινίζεται στην παρ. 4 του άρθρ. 19 (Κριτήρια χαρακτηρισμού και αρχές προστασίας) του ίδιου Νόμου, μεμονωμένα αιωνόβια

δέντρα που έχουν μνημειακό χαρακτήρα χαρακτηρίζονται ειδικότερα ως 'διατηρητέα μνημεία της φύσης'.

Ο κράταιγος της Ζώμινθου στη σημερινή του κατάσταση (μετά τη μικρή επίχωση από το τοίχιο που τον περιβάλλει) έχει στ. περ. 0,80 μ. και θεωρείται χαρακτηριστικός εκπρόσωπος του είδους (*Crataegus monogyna*), το οποίο κυρίως αναπτύσσεται ως ακανθωτός θάμνος ή μικρό δέντρο (με ύψος μέχρι 10 μ.). Αποτελεί αξιολογότερο διατηρητέο μνημείο της φύσης και πρέπει να θεσμοθετηθεί ως τέτοιο, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 1650/86.

3.3 Ακριβής καθορισμός της έκτασης και των ορίων της ζώνης προστασίας

Ως ζώνη προστασίας του κράταιγου στην αρχαιολογική θέση «Αλώνες» ορίζεται μια περιβάλλουσα έκταση εμβαδού 617,565 στρ., η ακριβής περίμετρος της οποίας προτείνεται στο συνημμένο τοπογραφικό διάγραμμα **[καθορισμός ζώνης προστασίας κράταιγου]**. Η ζώνη προστασίας αποτελεί την αναγκαία έκταση που θα εξασφαλίζει τη διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού μνημείου, η οποία στη συγκεκριμένη περίπτωση αφορά την περιοχή της φυσικής εξάπλωσης του δασικού είδους στο μικρό οροπέδιο της Ζώμινθου. Η συνολική έκταση της προτεινόμενης ζώνης προστασίας έχει δημόσιο χορτολιβαδικό χαρακτήρα.

Η περιβάλλουσα ζώνη προστασίας περιλαμβάνει τις δύο υφιστάμενες, περιφραγμένες αρχαιολογικές θέσεις («Αλώνες» και «Μνήματα ή τυροκομείο»), την έκταση της αισθητικής αναδάσωσης καθώς και την πηγή και το εκκλησάκι της Αγίας Μαρίας, όπου έχει διαμορφωθεί υπαίθριο λιθόκτιστο καθιστικό, νοτιοανατολικά. Το Ευρωπαϊκό Ορειβατικό Μονοπάτι E4 διασχίζει την προτεινόμενη έκταση από βορρά προς νότο (διαδρομή Ανώγεια-Ζώμινθος-Νίδα).

Επιπλέον, λόγω της σημαντικής αρχαιολογικής, πολιτισμικής και περιβαλλοντικής αξίας της περιοχής και της θεσμοθέτησης των Αρχαιολογικών Ζωνών Προστασίας, προτείνεται ο καθορισμός μιας ευρύτερης περιβάλλουσας ζώνης, η οποία θα είναι η Α' Ζώνη Απόλυτης Προστασίας του αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου.

Εντός της προτεινόμενης ζώνης προστασίας του δέντρου συγκεντρώνεται το σύνολο των κράταιγων που αυτοφύονται στο «λακκί» της Ζώμινθου που, μαζί με τα υπόλοιπα ιθαγενή δασικά είδη, δημιουργούν ένα μικτό δασικό οικοσύστημα με αραιή

δενδρώδη βλάστηση. Ο προτεινόμενος κράταιγος, ο οποίος έμμεσα προστατεύεται από την περίφραξη του αρχαιολογικού χώρου, είναι ο σημαντικότερος, μεγαλύτερος και πιο εύρωστος μεταξύ των ομοειδών δέντρων της ευρύτερης περιοχής.

Τα ακριβή όρια της ζώνης προστασίας καθορίζονται στο σχετικό (4) τοπογραφικό διάγραμμα κλίμακας 1:7000, στο οποίο η προτεινόμενη περιοχή περικλείεται από τη συνεχή γραμμή (πολύγωνο) που ενώνει τα σημεία 1-2-3-4-5-6-.....-46-47-1. Τα σημεία αυτά αντιστοιχούν σε ζεύγη συντεταγμένων που προσδιορίζονται στον ακόλουθο πίνακα, σύμφωνα με το γεωδαιτικό σύστημα Ε.Γ.Σ.Α. 87:

Πίνακας Συντεταγμένων Κορυφών Ζώνης Προστασίας Κράταιγου

| | X | Ψ |
|-----|-------------|--------------|
| 1. | 579366.0400 | 3900932.7800 |
| 2. | 579428.8517 | 3900985.3780 |
| 3. | 579522.4893 | 3900938.9811 |
| 4. | 579659.2815 | 3900965.0284 |
| 5. | 579746.4051 | 3900993.5178 |
| 6. | 579823.7578 | 3901022.0071 |
| 7. | 579983.8236 | 3901085.2937 |
| 8. | 580177.0743 | 3901133.0666 |
| 9. | 580435.4200 | 3901066.1200 |
| 10. | 580435.0387 | 3901021.0893 |
| 11. | 580451.5483 | 3901010.1218 |
| 12. | 580473.4610 | 3901010.1218 |
| 13. | 580615.4467 | 3900950.3086 |
| 14. | 580644.4185 | 3900953.7565 |
| 15. | 580665.5023 | 3900892.0721 |
| 16. | 580710.8176 | 3900868.5827 |
| 17. | 580767.0804 | 3900760.2357 |
| 18. | 580797.8674 | 3900747.5188 |
| 19. | 580827.8335 | 3900732.9560 |
| 20. | 580836.2486 | 3900731.1100 |
| 21. | 580855.9523 | 3900718.1880 |
| 22. | 580852.6200 | 3900705.6800 |
| 23. | 580846.6900 | 3900690.8400 |
| 24. | 580842.2100 | 3900683.4000 |
| 25. | 580837.7400 | 3900674.1200 |
| 26. | 580827.2100 | 3900664.7800 |
| 27. | 580815.1500 | 3900657.2800 |
| 28. | 580798.5800 | 3900644.1900 |
| 29. | 580784.9700 | 3900640.3700 |
| 30. | 580762.2400 | 3900638.3200 |
| 31. | 580738.1300 | 3900621.4700 |
| 32. | 580726.6925 | 3900617.8363 |
| 33. | 580733.0804 | 3900604.6439 |

| | | |
|-----|-------------|--------------|
| 34. | 580777.7080 | 3900509.7723 |
| 35. | 580787.1507 | 3900482.6968 |
| 36. | 580786.8937 | 3900459.5728 |
| 37. | 580780.6008 | 3900438.6663 |
| 38. | 580773.9109 | 3900421.9468 |
| 39. | 580756.6286 | 3900401.8834 |
| 40. | 580753.8411 | 3900387.9505 |
| 41. | 580665.6387 | 3900345.0925 |
| 42. | 580500.7573 | 3900392.1091 |
| 43. | 580239.7467 | 3900569.1937 |
| 44. | 580079.0065 | 3900588.1756 |
| 45. | 579904.2429 | 3900572.5115 |
| 46. | 579785.9334 | 3900617.8491 |
| 47. | 579568.5423 | 3900761.7553 |

3.4 Όροι, περιορισμοί και απαγορεύσεις στην περιοχή προστασίας και στην ευρύτερη περιβάλλουσα ζώνη (αν υπάρχει)

Για την επαρκή προστασία και την κατάλληλη ανάδειξη του δένδρου πρέπει να επιβληθούν οι εξής όροι και περιορισμοί που θα έχουν εφαρμογή μόνο στην προτεινόμενη ζώνη προστασίας:

- Κανένα δημοτικό έργο ή, γενικότερα, επέμβαση στην περιοχή δεν επιτρέπεται χωρίς την έγκριση του Φορέα Διαχείρισης και της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

- Δεν επιτρέπεται η εισαγωγή και εγκατάσταση φυτευτικού υλικού χωρίς να έχει προηγηθεί ειδική περιβαλλοντική μελέτη εγκεκριμένη από το Φορέα Διαχείρισης και τη Δασική Υπηρεσία.

- Καμία ανασκαφική δραστηριότητα ή εργασίες που απαιτούν βαθιά εκσκαφή για τη διέλευση υπόγειων αγωγών και δικτύων, που μπορεί να επηρεάσουν το ριζικό σύστημα του δένδρου ή την υδρολογική κατάσταση, δεν επιτρέπονται χωρίς την έγκριση του Φορέα Διαχείρισης.

- Τυχόν απαιτούμενες κλαδεύσεις ή καθαίρεση επικίνδυνων κλάδων θα γίνονται μόνο υπό την εποπτεία του Φορέα Διαχείρισης. Απαγορεύεται η απόρριξη των κομμένων φυτικών τμημάτων κατά μήκος της επαρχιακής οδού.

- Απαγορεύεται η ελεύθερη καύση φυτικών υπολειμμάτων και χορτολιβαδικής βλάστησης εντός της ζώνης προστασίας.

- Δεν επιτρέπεται η αναρρίχηση στον κορμό και τους κλάδους.

- Απαγορεύεται η κοπή και αφαίρεση ανθέων και καρπών.
- Δεν επιτρέπεται η ανάρτηση πινακίδων, καλωδίων και φωτιστικών στον κορμό και τους κλάδους του δένδρου.
- Δεν επιτρέπεται η στάθμευση οχημάτων στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου και κατά μήκος της διερχόμενης οδού, ώστε να μην παρεμποδίζεται η ελεύθερη θέα προς τον κρᾶταιγο.
- Ο φωτισμός που προβλέπεται για τον αρχαιολογικό χώρο και το μνημείο της φύσης πρέπει να είναι επαρκής αλλά διακριτικός και δεν πρέπει να στρέφονται προβολείς προς την κόμη του δένδρου, που ενδέχεται να προκαλέσουν όχληση σε πτηνά που φωλιάζουν ή κουρνιάζουν στο δένδρο.
- Δεν επιτρέπεται η ανέγερση άλλων λιθόκτιστων και μη κατασκευών στο χώρο της εισόδου των αρχαιοτήτων ώστε να διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των επισκεπτών και η πανοραμική φωτογράφιση του δένδρου.

Κατά τα λοιπά, τόσο στην προτεινόμενη ζώνη προστασίας όσο και στην προβλεπόμενη ευρύτερη περιβάλλουσα ζώνη, ισχύουν οι θεσμοθετημένες διατάξεις σχετικά με τις χρήσεις γης, όπως αυτές καθορίζονται για την αδόμητη Ζώνη Α' Απόλυτης Προστασίας του αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου (Απ. Φ25/68226/3196 Υπ.Πολιτισμού στο ΦΕΚ 342/3-8-2007).

Δ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

A) Αργές διαχείρισης

Ως γενική αρχή διαχείρισης, η οποία πρέπει να διέπει όλες τις επεμβάσεις, τα αναγκαία έργα και τους επιβαλλόμενους όρους και περιορισμούς, είναι πρωτίστως η διατήρηση ενός σπάνιου και εντυπωσιακού φυσικού στοιχείου και η προστασία του από άστοχες ενέργειες και επεμβάσεις που μπορεί να επιφέρουν την υποβάθμισή του ή να θέσουν σε κίνδυνο την υπόστασή του, καθώς και η ανάδειξη του δένδρου, η αξιοποίησή και χρήση του υπόσκιου χώρου για αναψυχή.

B) Αναγκαία έργα προστασίας και ανάδειξης του προστατευτέου αντικειμένου

1) Εγκατάσταση πειραματικών επιφανειών φύτευσης ειδών, για ερευνητικούς σκοπούς

Προτείνεται η εκπόνηση και υλοποίηση δασοτεχνικής μελέτης που θα ορίζει εντός της ζώνης προστασίας πειραματικές επιφάνειες εγκατάστασης φυτικών ειδών με σκοπό την παρακολούθηση και διεξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τις δυνατότητες ανάπτυξης της δασικής βλάστησης στον ορεινό όγκο. Η μελέτη θα υποδείξει την αναγκαία έκταση και τον αριθμό των επιφανειών που πρέπει να προστατευτούν (αναγκαιότητα περιφραξής) για να εφαρμοστεί η ερευνητική δράση.

Η επιλογή των ειδών θα γίνει από αυτοφυή φυτά καθώς και από είδη που έχουν προσδιοριστεί σε αρχαιολογικά κατάλοιπα και πιθανολογείται η παρουσία τους στην περιοχή σε παλαιότερες περιόδους. Σε σχέση με τα ιθαγενή δασικά είδη, θα δοκιμαστούν ο κράταιγος (τρικοκιά), το κρητικό σφενδάμι, ο πρίνος και η αγριαχλαδιά. Επίσης, θα εισαχθούν το οριζοντιόκλαδο κυπαρίσσι (*Cupressus sempervirens*), που ευδοκμεί σε άλλους ορεινούς όγκους της Κρήτης και υποστηρίζεται η άφθονη παρουσία του στον Ψηλορείτη στους προϊστορικούς χρόνους και ο οξύκεδρος άρκευθος (*Juniperus oxycedrus subsp. oxycedrus*), που εμφανίζει μεγάλη προσαρμοστικότητα σε ανάλογες υψομετρικές και εδαφοκλιματικές συνθήκες.

Άλλο προτεινόμενο δασικό είδος, που έχει αναγνωριστεί σε υπολείμματα των ανασκαφών, είναι ο στύρακας (*Styrax officinalis*), φυλλοβόλος θάμνος του οποίου το κόμμι χρησιμοποιούνταν ευρύτατα στην αρχαιότητα ως θυμίαμα (σημείωση: τα φυσικά όρια του είδους σήμερα, κατά Turland, Chilton & Press-1993, φτάνουν τα 500-600 μ, οπότε η επιτυχία της εγκατάστασης σε υψόμετρο μεγαλύτερο των 1000 μ είναι αμφισβητήσιμη). Σε θέσεις περιορισμένης έκτασης πλησίον ή εντός του αρχαιολογικού χώρου μπορούν να φυτευτούν άλλα είδη φυτών που έχουν προσδιοριστεί στον ανασκαφικό χώρο της Ζώμινθου: δημητριακά, ντόπια αρωματικά φυτά (δίκταμος, μαλοτήρα κα), ψυχανθή-όσπρια (λαθούρι, ρόβη κα) και είδη λουλουδιών της οικογένειας Compositae (τα παραπάνω στοιχεία παραχωρήθηκαν από τον κ.Γ.Σακελλαράκη). Η εγκατάσταση των φυτικών ειδών σε περιφραγμένες θέσεις σε διαφορετικά μικροπεριβάλλοντα θα προσδιορίσει τη δυνατότητα ανάπτυξης και αναγέννησης των ειδών στο συγκεκριμένο περιβάλλον.

Τα επιστημονικά συμπεράσματα που θα προκύψουν, θα καθοδηγήσουν τις περιβαλλοντικές-οικολογικές (αγροδασοπονία) και αναπτυξιακές (πολιτισμός-τουρισμός) τάσεις στην περιοχή ώστε να προκύψουν πολλαπλά οφέλη στα πλαίσια της αειφορικής διαχείρισης.

2) Κλαδεύσεις κλάδων

Κλαδεύσεις φυτικών τμημάτων μπορεί να εκτελούνται μόνο όταν εκτιμάται ότι κλάδοι ξεροί ή ασθενικοί είναι επικίνδυνοι ή όταν κάποιος μικρότερος ή χαμηλός κλάδος εμποδίζει την κίνηση των επισκεπτών ή τη λειτουργία του χώρου. Συνίσταται η κοπή αυτών των κλάδων με τα χέρια, όπου δυνατόν, ώστε η κλάδευση να φαίνεται ως φυσική ενέργεια και να μην μειώνει την αισθητική εικόνα του αιωνόβιου δένδρου.

Επίσης, κλαδεύσεις σε δέντρα της περιβάλλουσας βλάστησης πρέπει να γίνονται βάσει προγράμματος σε κατάλληλο χρόνο και το σύνολο των φυτικών υπολειμμάτων να απομακρύνονται και να καίγονται με επίβλεψη σε προκαθορισμένο χώρο.

3) Διαμόρφωση περιορισμένης έκτασης για στάθμευση οχημάτων επισκεπτών

Τόσο η θέσπιση του αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου όσο και η κήρυξη του κράταιγου ως διατηρητέου μνημείου της φύσης καθιστούν αναγκαία τη δημιουργία ενός μικρού χώρου στάθμευσης οχημάτων. Στην υφιστάμενη κατάσταση,

τα αυτοκίνητα σταθμεύουν ελεύθερα επί του οδικού δικτύου, δημιουργώντας προβλήματα στην κυκλοφορία του δρόμου και την πρόσβαση στον αρχαιολογικό χώρο.

Προτείνεται η χωροθέτηση της έκτασης στο ισόπεδο τμήμα βόρεια της αρχαιολογικής θέσης «τυροκομείο», πλησίον του επαρχιακού δρόμου. Σε χώρο, που θα μπορεί να φιλοξενήσει 10-15 οχήματα, θα γίνει καθαρισμός της φρυγανώδους βλάστησης, απομάκρυνση τυχόν βράχων και ισοπέδωση του εδάφους. Δεν θα γίνει επίστρωση με έτερο υλικό και η ύπαρξη του χώρου στάθμευσης θα σηματοδοτηθεί με διακριτικό τρόπο.

Σε μεσοπρόθεσμη βάση, όταν ο αρχαιολογικός χώρος θα καταστεί επισκέψιμος και θα προσέρχονται περισσότεροι επισκέπτες και τουριστικά λεωφορεία, μεγαλύτερος χώρος στάθμευσης οχημάτων μπορεί να δημιουργηθεί στη βόρεια είσοδο του οροπεδίου της Ζώμινθου, εκατέρωθεν της επαρχιακής οδού στη διασταύρωση με τον Άγιο Υάκινθο. Στη θέση αυτή υπάρχει διαθεσιμότητα χώρου για διαμόρφωση και τα σταθμευμένα αυτοκίνητα δεν γίνονται οπτικά αντιληπτά από τον αρχαιολογικό χώρο και το μνημείο της φύσης. Επίσης, η πρόσβαση στα μνημεία μπορεί να διαμορφωθεί κατάλληλα μέσα από το οροπέδιο και όχι κατά μήκος του δρόμου.

4) Φωτισμός της εισόδου και του δένδρου

Ο φωτισμός της εισόδου του αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου πρέπει να είναι διακριτικός και λιτός ώστε να αναδεικνύεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το μνημείο μέσα στο περιβάλλον του, κατά τις νυκτερινές ώρες. Πρέπει να φωτίζεται κατάλληλα ο κορμός και η κόμη του κράταιγου χωρίς όμως να χρησιμοποιούνται προβολείς που μπορεί να προκαλέσουν όχληση στα πουλιά που φωλιάζουν ή κουρνιάζουν.

Προτείνεται επίσης ο ηλεκτροφωτισμός σε ένα τμήμα κατά μήκος του οδικού δικτύου. Κατάλληλα επιλεγμένα φωτιστικά σώματα μπορούν να τοποθετηθούν στο δρόμο μεταξύ των δύο αρχαιολογικών θέσεων, καλύπτοντας μια απόσταση περ. 150 μ.

Ο φωτισμός μνημείου της φύσης και ευρύτερου πολιτισμικού τοπίου πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο ειδικής ηλεκτρομηχανολογικής μελέτης ώστε να διασφαλιστεί ένα άρτιο και λειτουργικό αποτέλεσμα.

5) Έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου

Σημαντική θεωρείται η δράση της προβολής του μνημείου της φύσης και, γενικότερα, του φυσικού και αρχαιολογικού τοπίου της Ζώμινθου με στόχο την προσέλκυση ξένων και ελλήνων επισκεπτών με ποικίλα ενδιαφέροντα. Ένα τέτοιο έντυπο ενημερωτικού χαρακτήρα θα συγκεντρώνει ιστορικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές πληροφορίες για την περιοχή και επίσης θα συμπεριλαμβάνει αγγλική μετάφραση.

Ο Δήμος Ανωγείων και η αναπτυξιακή εταιρεία Α.Κ.Ο.Μ.-Μ., που κατέχουν πολύχρονη εμπειρία σε θέματα ενημέρωσης, προβολής και επιμόρφωσης, μπορούν να εκδώσουν και να κυκλοφορήσουν ένα τέτοιο ενημερωτικό φυλλάδιο για τη Ζώμινθο, κατ' αρχήν σε 1000 αντίτυπα.

▪ Πίνακας αναγκαίων έργων και ενεργειών προστασίας και ανάδειξης του προστατευτέου αντικειμένου:

| A/A | Τίτλος έργου-ενέργειας | Φορέας υλοποίησης |
|-----|--|--------------------------------|
| 1 | Δασοτεχνική μελέτη εγκατάστασης πειραματικών επιφανειών | Δ/νση Δασών Ρεθύμνης |
| 2 | Κλαδεύσεις | Δ/νση Δασών Ρεθύμνης |
| 3 | Διαμόρφωση χώρου στάθμευσης | Δήμος Ανωγείων |
| 4 | Ηλεκτρομηχανολογική μελέτη φωτισμού εισόδου αρχαιολ. χώρου, κράταιγου και εφαρμογή της | Δήμος Ανωγείων |
| 5 | Έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου | Α.Κ.Ο.Μ.-Μ. και Δήμος Ανωγείων |

Γ) Σήμανση

Κρίνεται αναγκαία η σήμανση του μνημείου με αριθμό κατάλληλων πινακίδων προσανατολισμού και ενημέρωσης:

- Τέσσερις τουλάχιστον πινακίδες κατεύθυνσης πάνω στο επαρχιακό οδικό δίκτυο, οι οποίες θα δίνουν την κατεύθυνση προς την τοποθεσία της Ζώμινθου και θα πληροφορούν για την παρουσία του μνημείου. Αυτές οι πινακίδες θα τοποθετηθούν σε όλες τις διασταυρώσεις που μεσολαβούν μεταξύ της περιοχής μελέτης και του Β.Ο.Α.Κ.: στον κόμβο της εθνικής οδού στο Δήμο Γαζίου – στη διασταύρωση προς Τύλισο (περιοχή Αρόλιθου) – στην είσοδο του οικισμού των Ανωγείων (προς τον Ψηλορείτη) και – στη θέση της εισόδου προς τον Άγιο Υάκινθο (οροπέδιο Ζώμινθου).

- Μια πινακίδα ενημερωτική στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου, στην οποία θα αναφέρονται πληροφορίες σχετικά με την κήρυξη του συγκεκριμένου δένδρου ως Διατηρητέου Μνημείου της Φύσης και επίσης θα αναγράφεται συνοπτικά ο Κανονισμός Λειτουργίας.

Στα πλαίσια της περιβαλλοντικής διαχείρισης και οικολογικής αναβάθμισης της περιοχής, θεωρείται επίσης σκόπιμη η σηματοδότηση του ευρωπαϊκού ορειβατικού μονοπατιού E4, στο τμήμα που διασχίζει την προτεινόμενη ζώνη προστασίας του μνημείου της φύσης.

Δ) Αναγκαιότητα απαλλοτριώσεων

Δεδομένου ότι το οροπέδιο της Ζώμινθου, όπως και το σύνολο της επιφάνειας του ορεινού όγκου του Ψηλορείτη, θεωρείται δημόσια δασική έκταση που διέπεται από τις διατάξεις της Δασικής Νομοθεσίας, δεν απαιτούνται απαλλοτριώσεις ή άλλα οικονομικά αντισταθμίματα στην περιβάλλουσα ζώνη προστασίας του δένδρου, κατά το άρθρο 22 του Ν. 1650/1986.

Ε) Τελική πρόταση χαρακτηρισμού

Προτείνεται ο χαρακτηρισμός του αιωνόβιου κράταιγου (τρικοκιά) στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου Ψηλορείτη, Δήμου Ανωγείων του Ν.

Ρεθύμνου ως **Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης**, κατά τα άρθρα 18 παρ. 3, 19 παρ. 4 και 21 παρ. 1 του Ν. 1650/1986 γιατί αποτελεί μεμονωμένο στοιχείο της φύσης με ιδιαίτερη οικολογική, βιολογική, επιστημονική και αισθητική αξία, διαθέτει σημαντικότατο μνημειακό χαρακτήρα και είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ιστορική και πολιτισμική ταυτότητα του τόπου.

ΣΤ) Διοικητικές, θεσμικές και χρηματοδοτικές δυνατότητες για την υλοποίηση των διαχειριστικών μέτρων

Επειδή δεν έχει μέχρι σήμερα συσταθεί Φορέας Διαχείρισης για τη φυσική περιοχή NATURA 2000 με ΚΑ GR-4330005, στην οποία εμπίπτει το εν λόγω αιωνόβιο δένδρο, ούτε υπάρχει άλλος φορέας διαχείρισης προστατευόμενων αντικειμένων στην περιοχή του Νομού Ρεθύμνου, προτείνουμε η διαχείριση του μνημείου της φύσης να ανατεθεί στη **Δ/ση Δασών Ρεθύμνης Περιφέρειας Κρήτης** σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 15 παρ. 1γ του Ν. 2742/1999. Η Δ/ση Δασών Ρεθύμνης έχει εξ' αντικειμένου επαρκή εμπειρία και κατάλληλη επιστημονική και τεχνική υποδομή για τη διαχείριση ενός τέτοιου αντικειμένου. (γενική εποπτεία, σύνταξη, παρακολούθηση της εφαρμογής και αξιολόγηση του κανονισμού διοίκησης & λειτουργίας και του σχεδίου διαχείρισης, που αναφέρονται στο άρθρο 18 παρ. 5 του Ν. 1650/1986).

Δυνατότητα χρηματοδότησης για την υλοποίηση των προτεινόμενων διαχειριστικών μέτρων αποτελεί το 4^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (4^η Προγραμματική περίοδος 2007-2013), στα πλαίσια των έργων του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη» που θα υποστηρίξουν το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. και η Περιφέρεια Κρήτης (ΠΕΠ). Τα αναγκαία έργα και ενέργειες προστασίας και ανάδειξης του αιωνόβιου κράταιγου της Ζώμινθου, ως σημαντικό συνθετικό στοιχείο προστατευόμενης περιοχής NATURA, συμπεριλαμβάνονται στον Άξονα Προτεραιότητας- 'Προστασία φυσικού περιβάλλοντος & βιοποικιλότητας'.

Επίσης, η παρουσία του διατηρητέου μνημείου της φύσης εντός του οριοθετημένου αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου δίνει τη δυνατότητα αναζήτησης πιστώσεων για τις προτεινόμενες δράσεις από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Πολιτισμός» (προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς) του Υπουργείου Πολιτισμού.

Η ένταξη των προτεινόμενων διαχειριστικών μέτρων στο Ε.Π. του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. και στο Π.Ε.Π. Κρήτης ενισχύει το Ε.Π. Ενίσχυσης της Ανταγωνιστικότητας και της Επιχειρηματικότητας στον τομέα του Τουρισμού (με δυνατότητα συμπληρωματικής ένταξης στο Ε.Π.Α.Ν. ΙΙ του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης) καθώς προωθούνται παρεμβάσεις προστασίας και ανάδειξης σε περιοχή NATURA και ενισχύεται η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού. Τέτοιες περιβαλλοντικές δράσεις στον συγκεκριμένο χώρο (νησιωτική ορεινή περιοχή) συμβάλλουν στη διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος, τη διάχυση της τουριστικής ανάπτυξης στο γεωγραφικό χώρο και την άμβλυση της εποχικότητας.

Ε. ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΦΑΚΕΛΟΥ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ Π. Δ.

5.1. Έκθεση αξιολόγησης – τεκμηρίωσης της προστασίας του κράταιγου Ζώμινθου στα όρια της Περιφέρειας

Ο κράταιγος στον αρχαιολογικό χώρο της Ζώμινθου Δήμου Ανωγείων Ν. Ρεθύμνου αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα (ίσως το μεγαλύτερο) του είδους και επιβλητικότερα δέντρα σε ορεινή περιοχή ιδιαίτερης πολιτισμικής αξίας στην Περιφέρεια Κρήτης. Οι διαστάσεις του κορμού και της κόμης του το καθιστούν ένα αξιόλογο φυσικό μνημείο με μοναδική βιολογική, πολιτισμική και περιβαλλοντική αξία.

Βρίσκεται στην είσοδο του οριοθετημένου αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου, όπου γειτνιάζει με σημαντικότερα μινωικά ευρήματα, εντός του μικρού ομώνυμου οροπεδίου στις βορειοανατολικές παρυφές της οροσειράς του Ψηλορείτη. Ο αρχαιολογικός χώρος στη θέση «Άλωνες» ανασκάπτεται κατά τη θερινή περίοδο από την Αρχαιολογική Εταιρεία και υπόκειται στις προστατευτικές διατάξεις του αρχαιολογικού νόμου. Ο χώρος της εισόδου είναι λιτά διαμορφωμένος με ήπιες παρεμβάσεις (πέτρινες κατασκευές) και η επιφάνεια του εδάφους καθαρίζεται την άνοιξη από την ξηροφυτική υποβλάστηση. Ο αιωνόβιος κράταιγος κυριαρχεί στο μέσο αυτής της έκτασης, ανάμεσα σε διάσπαρτα δέντρα της ιθαγενούς χλωρίδας. Αποτελεί σημείο αναφοράς στην περιοχή τόσο για τους επισκέπτες όσο και για την ανασκαφική ομάδα των αρχαιολόγων. Η παρουσία του είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την αρχαιολογική και πολιτισμική ταυτότητα του τόπου.

Το οροπέδιο της Ζώμινθου ανήκει στην προστατευόμενη φυσική περιοχή NATURA 2000 (GR-4330005), η οποία χρήζει συνολικής προστασίας και διαχείρισης. Ο κράταιγος, με το μέγεθος και τη μορφή που παρουσιάζει σε σχέση με τα κανονικά χαρακτηριστικά του είδους *Crataegous monogyna*, πληροί τις προϋποθέσεις για το χαρακτηρισμό του ως διατηρητέου μνημείου της φύσης. Η προστασία και εξασφάλιση της βιωσιμότητας του δέντρου ενισχύουν την πολιτισμική και περιβαλλοντική φυσιογνωμία της ευρύτερης περιοχής και συμβάλλουν στην ενίσχυση της προσέλευσης επισκεπτών. Ο χαρακτηρισμός του κράταιγου ως διατηρητέου μνημείου της φύσης θα επιβάλλει στη συνέχεια την μελέτη και εκτέλεση

των κατάλληλων έργων προστασίας και ορθολογικής διαχείρισης και ανάδειξης του δέντρου και του οροπεδίου.

Η πολιτική αρχή του Δήμου Ανωγείων, η τοπική κοινωνία, η Αρχαιολογική Εταιρεία και η αρμόδια αρχαιολογική υπηρεσία αποδέχονται αυτόν τον χαρακτηρισμό του κράταιγου και τη θέσπιση μέτρων, όρων και περιορισμών για τη διατήρηση και ανάδειξη του σημαντικότερου φυσικού στοιχείου της ευρύτερης περιοχής.

5.2. Σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος ή ΚΥΑ

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ Η΄ΚΥΑ ΥΠ΄ ΑΡΙΘΜ.....

Χαρακτηρισμός του αιωνόβιου κράταιγου στον αρχαιολογικό χώρο Ζώμινθου του Δήμου Ανωγείων Ν. Ρεθύμνου Κρήτης ως Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης.

Έχοντας υπόψη:

- α. Τις διατάξεις των άρθρων 18, 19, 21 και 22 του Ν. 1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος» (ΦΕΚ 160Α).
- β. Τις διατάξεις του άρθρου 15 παρ. 1 του Ν. 2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη» (ΦΕΚ207Α).
- γ. Τις διατάξεις των άρθρων 11, 12, 13, 14, 15, 16 και 17 (πίνακας 4) της ΚΥΑ 69269/5387/24-10-1990 «Κατάταξη έργων και δραστηριοτήτων, περιεχόμενο μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ), καθορισμός περιεχομένου ειδικών περιβαλλοντικών μελετών (ΕΠΜ), κλπ.» (ΦΕΚ 678Β).
- δ. Τις εξειδικευμένες προδιαγραφές εκπόνησης ειδικών περιβαλλοντικών μελετών για αιωνόβια μνημειώδη δένδρα που εγκρίθηκαν από το ΥΠΕΧΩΔΕ με το 185577/1078/30-3-2006 έγγραφο.
- ε. Την ειδική περιβαλλοντική μελέτη για τον αιωνόβιο κράταιγο της Ζώμινθου Δήμου Ανωγείων, η οποία εγκρίθηκε με τηναπόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ (Τμήμα Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος).

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΟΥΜΕ

Τον αιωνόβιο κρτάιγο που βρίσκεται στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου Ψηλορείτη του Δήμου Ανωγείων Νομού Ρεθύμνου Κρήτης ως Διατηρητέο μνημείο της Φύσης.

Ορίζουμε ως περιβάλλουσα ζώνη προστασίας έκταση 617,565 στρ. περίξ του δένδρου, όπως ακριβέστερα ορίζεται στο επισυναπτόμενο τοπογραφικό διάγραμμα της Δ/σης Δασών Περιφέρειας με τα στοιχεία 1-2-3-4-5-6-.....-46-47-1.

Βασικοί άξονες διαχείρισης του διατηρητέου μνημείου της φύσης είναι η διατήρηση του αιωνόβιου δένδρου και η προστασία του από επεμβάσεις στον κορμό, το ριζικό σύστημα και την κόμη καθώς και από παρεμβάσεις στην υδρολογική κατάσταση και την περιβάλλουσα ζώνη προστασίας, που ενδέχεται να προκαλέσουν υποβάθμιση ή να θέσουν σε κίνδυνο την υπόσταση του μνημείου, όπως επίσης και η αξιοποίησή του για την αναψυχή των κατοίκων και επισκεπτών.

Για τη διατήρηση και προστασία του μνημείου επιβάλλονται οι εξής όροι, περιορισμοί και απαγορεύσεις:

- Κανένα δημοτικό έργο ή, γενικότερα, επέμβαση στην περιοχή δεν επιτρέπεται χωρίς την έγκριση του Φορέα Διαχείρισης και της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

- Δεν επιτρέπεται η εισαγωγή και εγκατάσταση φυτευτικού υλικού χωρίς να έχει προηγηθεί ειδική περιβαλλοντική μελέτη εγκεκριμένη από το Φορέα Διαχείρισης και τη Δασική Υπηρεσία.

- Καμία ανασκαφική δραστηριότητα ή εργασίες που απαιτούν βαθιά εκσκαφή για τη διέλευση υπόγειων αγωγών και δικτύων, που μπορεί να επηρεάσουν το ριζικό σύστημα του δένδρου ή την υδρολογική κατάσταση, δεν επιτρέπονται χωρίς την έγκριση του Φορέα Διαχείρισης.

- Τυχόν απαιτούμενες κλαδεύσεις ή καθαίρεση επικίνδυνων κλάδων θα γίνονται μόνο υπό την εποπτεία του Φορέα Διαχείρισης. Απαγορεύεται η απόρριξη των κομμένων φυτικών τμημάτων κατά μήκος της επαρχιακής οδού.

- Απαγορεύεται η ελεύθερη καύση φυτικών υπολειμμάτων και χορτολιβαδικής βλάστησης εντός της ζώνης προστασίας.

- Δεν επιτρέπεται η αναρρίχηση στον κορμό και τους κλάδους.

- Απαγορεύεται η κοπή και αφαίρεση ανθέων και καρπών.

- Δεν επιτρέπεται η ανάρτηση πινακίδων, καλωδίων και φωτιστικών στον κορμό και τους κλάδους του δένδρου.

- Δεν επιτρέπεται η στάθμευση οχημάτων στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου και κατά μήκος της διερχόμενης οδού, ώστε να μην παρεμποδίζεται η ελεύθερη θέα προς τον κρτάταιγο.

- Ο φωτισμός που προβλέπεται για τον αρχαιολογικό χώρο και το μνημείο της φύσης πρέπει να είναι επαρκής αλλά διακριτικός και δεν πρέπει να στρέφονται προβολείς προς την κόμη του δένδρου, που ενδέχεται να προκαλέσουν όχληση σε πτηνά που φωλιάζουν ή κουρνιάζουν στο δένδρο.

- Δεν επιτρέπεται η ανέγερση άλλων λιθόκτιστων και μη κατασκευών στο χώρο της εισόδου των αρχαιοτήτων ώστε να διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των επισκεπτών και η πανοραμική φωτογράφιση του δένδρου.

Η διαχείριση του διατηρητέου μνημείου της φύσης ανατίθεται στη Δ/ση Δασών Ρεθύμνης. Τα αναγκαία έργα προστασίας και ανάδειξης μπορεί να εκτελούνται από το Δήμο Ανωγείων με ειδικές μελέτες που θα εγκρίνονται από τη Δ/ση Δασών Ρεθύμνης. Οι επεμβάσεις εντός αρχαιολογικών χώρων και ζωνών προστασίας αυτών απαιτούν επίσης την έγκριση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΑΡΟΛΟΣ ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ

5.3. Παραρτήματα

1. Φωτογραφική τεκμηρίωση

2. Χάρτες:

- Γενικός χάρτης, κλ. 1:500000
- Χάρτης προσανατολισμού, κλ. 1:50000
- Ορθοφωτοχάρτης περιοχής, κλ. 1:7000
- Τοπογραφικό διάγραμμα καθορισμού ζώνης προστασίας, κλ. 1:7000

5.4. Βιβλιογραφία

1. Ν.Αθανασιάδης, 1986. Δασική Βοτανική (Δέντρα και Θάμνοι των Δασών της Ελλάδος), Μέρος II. Εκδόσεις Γιαχούδη – Γιαπούλη, Θεσσαλονίκη
2. Θ.Αραμπατζής, 1998. Θάμνοι και Δέντρα στην Ελλάδα, Τόμος I. Οικολογική Κίνηση Δράμας, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Καβάλας, Δράμα
3. N.J.Turland, L.Chilton & J.R.Press, 1993. Flora of the Cretan Area. The Natural History Museum, London
4. www.norfolkwildlifetrust.org.uk/nature%20reserves/map-links/hethel.htm

Εκ μέρους της Συντακτικής Ομάδας της Ε.Π.Μ.

Μαρία Κοζυράκη
Δασολόγος, Δρ. Αρχιτέκτων Τοπίου

5.3. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ:

1. Φωτογραφική Τεκμηρίωση



Εικόνα 1: Γενική άποψη της περιοχής της Ζώμινθου Ψηλορείτη (GoogleEarth)



Εικόνα 2: Γενική άποψη του αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου (GoogleEarth)



Εικόνα 3: Η άτυπη είσοδος του οριοθετημένου ανασκαφικού χώρου της Ζώμινθου – ο κράταιγος αποτελεί το κεντρικό στοιχείο (Οκτ. 2007)



Εικόνα 4: Η τρικοκιά (κράταιγος) της Ζώμινθου, όπως φαίνεται από την είσοδο του χώρου των αρχαιοτήτων (Ιουν. 2007)



Εικόνα 5: Ο κράταιγος εντός της εισόδου του αρχαιολογικού χώρου, σε περίοδο εξέλιξης της ανασκαφικής δραστηριότητας (Αύγ. 2007)



Εικόνα 6: Πανοραμική απεικόνιση του δέντρου λίγο μετά την περίοδο της ανθοφορίας του (Ιούν. 2006)



Εικόνα 7: Το μέγεθος του υπεραιώνιου κράταιγου στο μέτρο της ανθρώπινης κλίμακας (Αύγ. 2007)



Εικόνα 8: Η τρικοκιά της Ζώμινθου είναι το μεγαλύτερο και καλλίμορφο δέντρο ανάμεσα στα είδη χλωρίδας της περιοχής (Ιουν. 2006)



Εικόνες 9 & 10: Απόψεις του δέντρου και του περιβάλλοντα χώρου στην έναρξη της θερινής περιόδου (Ιούν. 2007)



Εικόνες 11, 12 & 13: Λιθόκτιστα στοιχεία στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου (πεζούλες, βρύση, καθιστικό)



Εικόνες 14 & 15: Ξενάγηση επισκεπτών πανελληνίου επιστημονικού συνεδρίου στο χώρο της Ζώμινθου (Νοέμβρ. 2006)



Εικόνα 16: Ανηφορίζοντας από την είσοδο στο χώρο των ανασκαφών, σε συνθήκες επιδείνωσης των καιρικών φαινομένων (Νοέμβρ. 2006)



Εικόνα 17: Το χειμωνιάτικο ορεινό τοπίο της Ζώμινθου, εντός των χώρου των μινωικών αρχαιοτήτων



Εικόνα 18: Το δέντρο κατά την περίοδο της καρποφορίας του (Οκτ. 2007)



Εικόνα 18: Οι κόκκινοι φθινοπωρινοί καρποί του κράταιγου, πάνω στο δέντρο, αποτελούν άριστη τροφή για την άγρια πανίδα και ορνιθοπανίδα



Εικόνα 19: Το εκκλησάκι της Αγίας Μαρίνας ανεγέρθη το 1840 και βρίσκεται νότια του αρχαιολογικού χώρου της Ζώμινθου

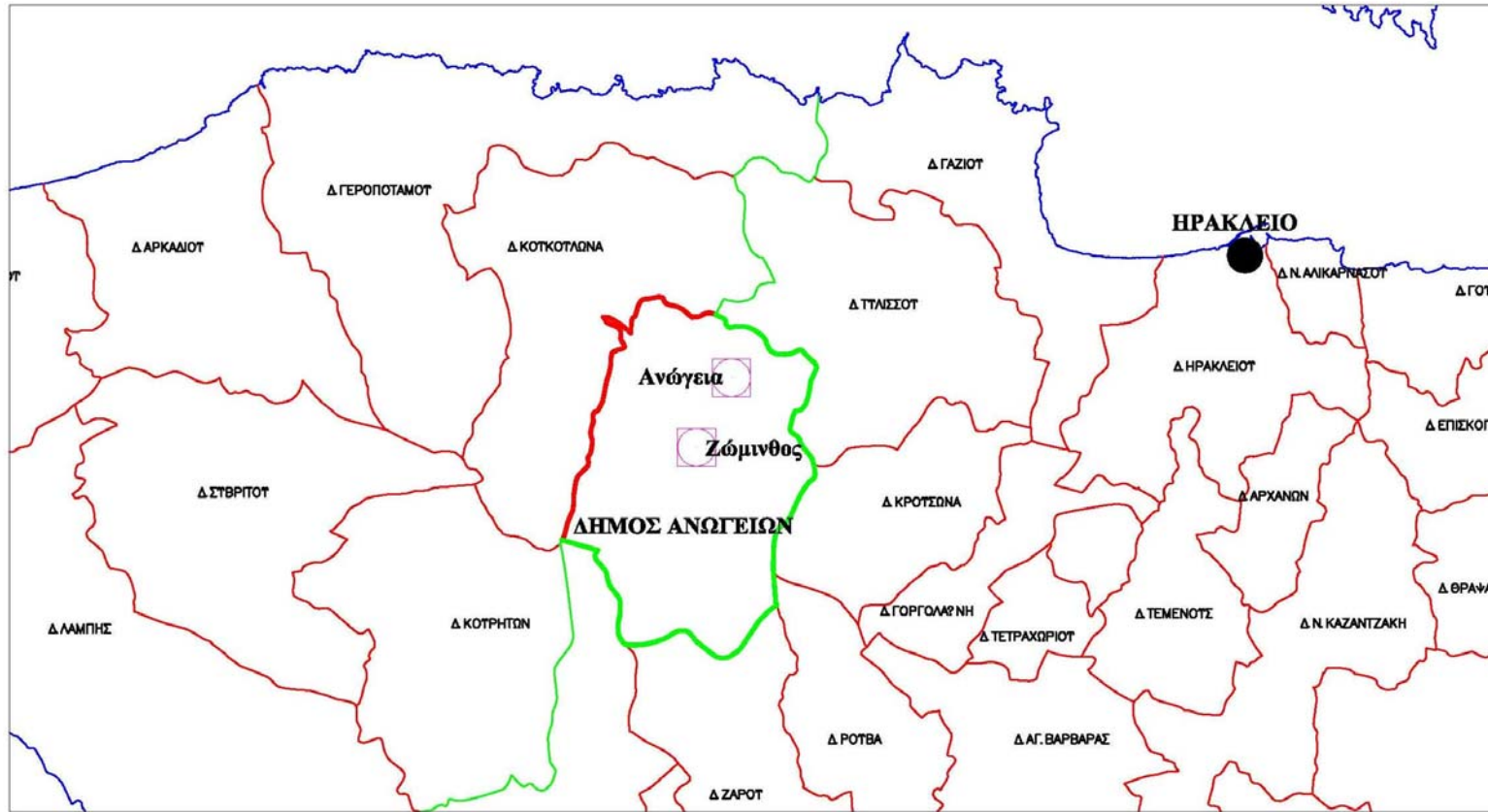


Εικόνα 20: Παραδοσιακό μητάτο στην είσοδο του οροπεδίου της Ζώμινθου

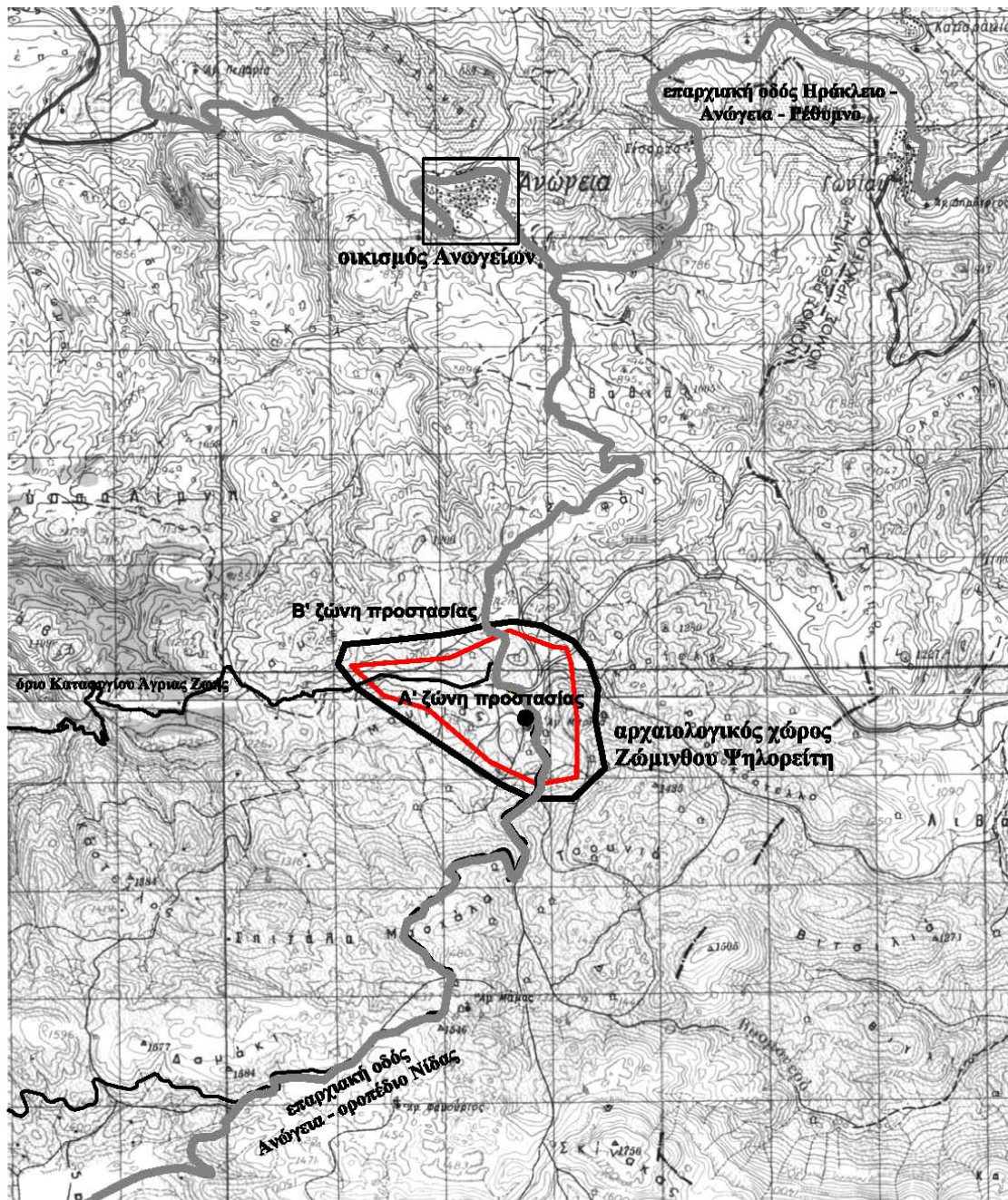
5.3. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ:

2. Χάρτες – Σχεδιαγράμματα

1. ΓΕΝΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ



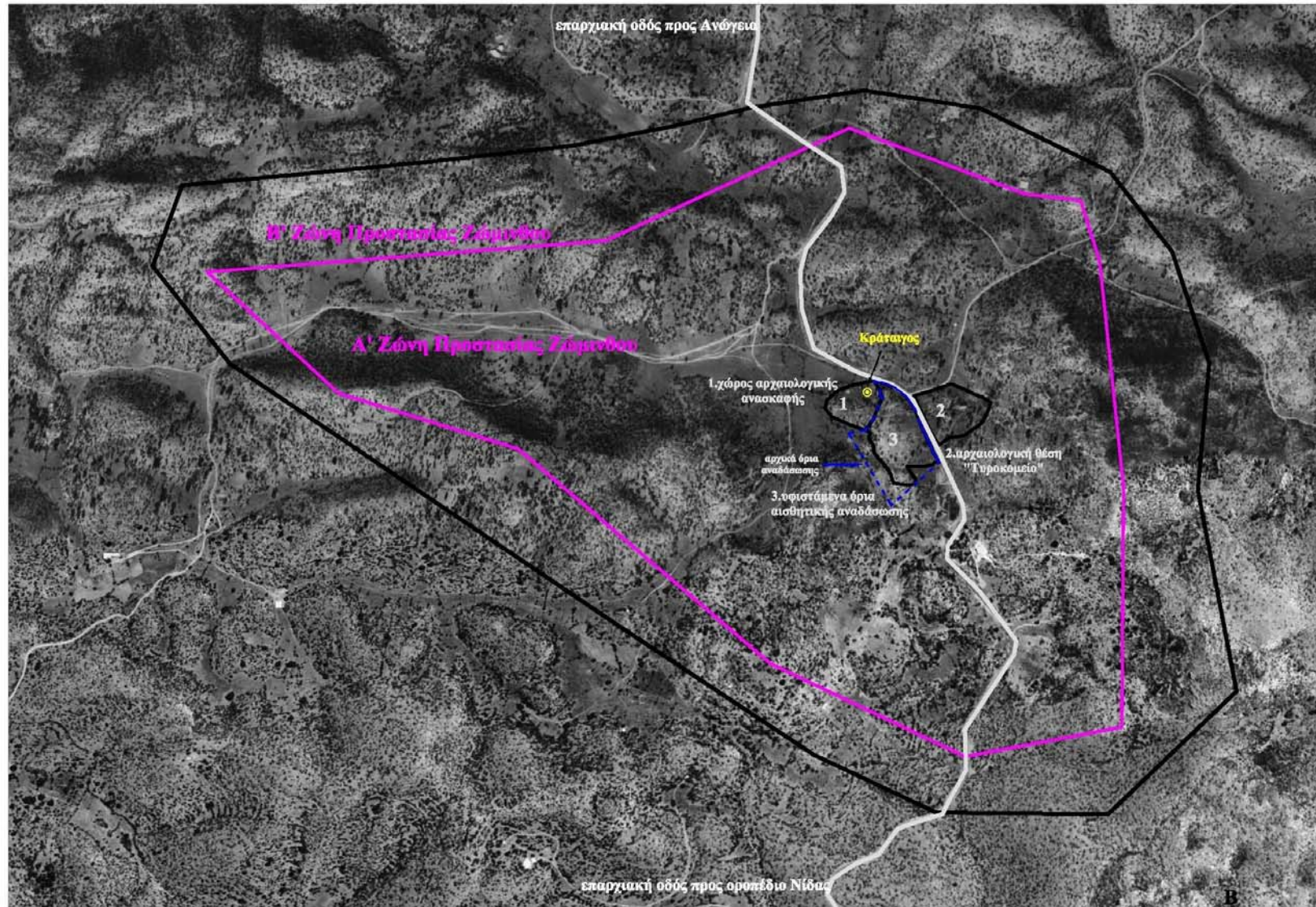
2. ΧΑΡΤΗΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ



B

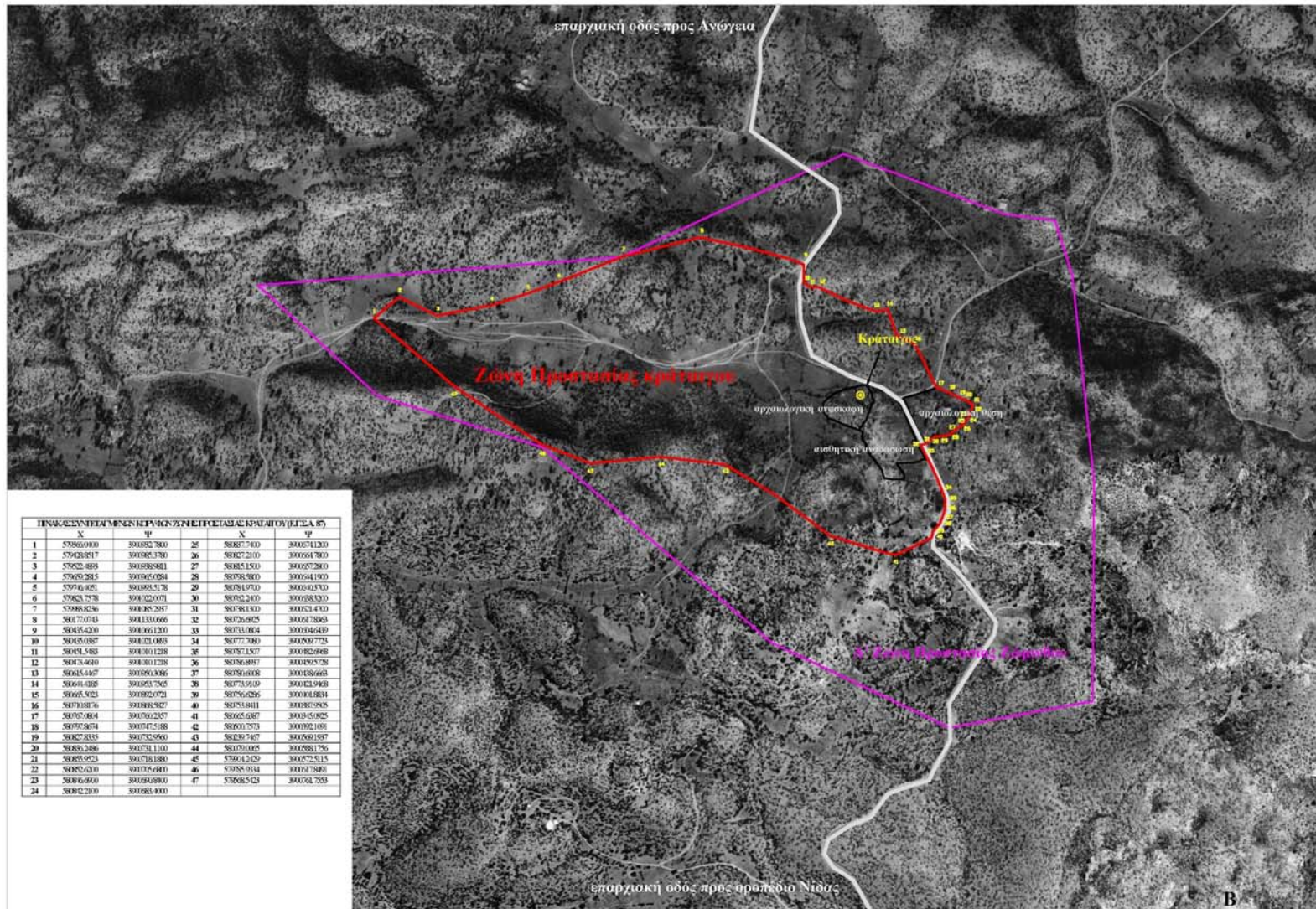
κλίμακα 1:50000

3. ΟΡΘΟΦΩΤΟΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ



κλίμακα 1:7000

4. ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΖΩΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΡΑΤΑΙΓΟΥ



B
κλίμακα 1:7000